

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

ВАСИЛА КАРИМОВА

ОИЛА ПСИХОЛОГИЯСИ

(дарслик)

*Педагогика олийгоҳларининг барча бакалавриат таълим
йўналишлари учун*

ТОШКЕНТ – 2007

ОИЛА ПСИХОЛОГИЯСИ: Дарслик. Педагогика олийгоҳлари талабалари учун // Муаллиф: В.М.Каримова. – Т.: “Fan va texnologiya”, 2008. – 170 б.

Сарлавха олдиди: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университети; Василя Каримова

Оила психологияси замонга хос тарзда янги билимлар билан жадал ривожланиб бораётган, жамият тараққиёти ва маънавий барқарорлик учун керак бўлган илмий фаннинг амалий соҳасидир. Педагогика таълим йўналиши бўйича бакалавларга фаолиятида оилавий ҳаёт ва ундаги мураккаб ўзаро муносабатларнинг қонуниятлари, механизмлари ва оилага психологик хизмат кўрсатишга оид билимлар бериш, бугунги куннинг долзарб вазифаларидан биридир. Зеро, оила психологиясининг фан тармоғи сифатида бўлгуси педагоглар томонидан ўзлаштирилиши уларнинг профессионал маҳоратларини ўстириш, мустақил оилавий ҳаётга тайёр бўлишлари ва фуқаролик жамиятининг ёшларини оилани муқаддас билишга ўргатиш орқали уларни маънавий қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялашга ёрдам беради.

ПСИХОЛОГИЯ СЕМЬЯ: Учебник для педагогических Вузов // Автор: В.М.Каримова. – Т.: “Fan va texnologiya”, 2007. – 170 с.

Заглавие: Министерство Высшего и Среднего Образования Республики Узбекистан, Ташкентский Государственный педагогический университет имени Низами, Василя Каримова

Психология семьи является одним из новых научных направлений и имеет практическую пользу в духовном обновлении и стабилизации общества. На сегодняшний день изучение психологических механизмов брачно-семейных отношений, закономерностей их протекания в реальной семейной жизни, формирование соответствующих навыков у студентов-бакалавров в деле организации различных психологических служб для семьи является весьма актуальной. Формирование знаний, умений и навыков у будущих педагогов, повышения их мастерства и компетентности по семейной психологии не только способствует подготовки их самих к семейной жизни, но и вооружит их навыками использования этих знаний в воспитании будущего поколения в духе уважения духовных ценностей народа, в том числе и семьи как важнейшего института гражданского общества.

PSYCHOLOGY OF FAMILY: Textbook. For the students of pedagogical of higher schools // The author: *V.M. Karimova*. – T.: “Fan va texnologiya”, 2007. – 170 p.

Title: The Ministry of higher and secondary special education Republic of Uzbekistan, Tashkent State University of Pedagogica of the name Nizami, Vasila Karimova

Psychology of family is one of the new scientific directions and has a practical use in spiritual renovation and stabilization of society. At present day the study of psychological mechanisms of family relations, rules of their flow in real family life, formation of relevant skills at students-bachelors in organization of various psychological services for family is very actual. Formation knowledge, skills and experience at future teachers, rising their skills and competency on family psychology not only helps them for their own family life but also provides them with means to teach future generation in spirit of respect of spiritual values of people, as well as the family as one of the important institution of citizen's society.

Тақризчилар:

Ф.Б.Шоумаров – психология
фанлари доктори, профессор
Д.Р.Ҳолиқов – педагогика фанлари
номзоди, доцент

© «Fan va texnologiyalar»

Мамлакатимизда барча аҳолининг 97 фоизи оилаларга бирлашиб яшайди, қолган уч фоизи, яъни ёлғиз қолган кексалар, ота-онадан етим бўлиб қолган ва меҳрибонлик уйларида тарбияланаётганлар, бошқа юртдан келиб вақтинчалик Ўзбекистонда истиқомат қилаётганлар ҳам оила аъзолари, яқинлари, юртдошлари, турли давлат ва нодавлат ташкилотларидаги инсонпарвар одамларнинг меҳридан дариғ эмас. Шу маънода оила – инсон ўз бахти ва саодати, орзу-ҳаваслари, мақсад-муддаоларини муштарак қилган, ўзини инсон сифатида идрок этиб ҳаёт нашидасини сурадиган муқаддас макондир.

Оила – ижтимоий институтларнинг энг қадимгисидир. Инсоният бошидан кечирган тарихий даврларнинг қанчалик турфа ва мураккаб бўлишига қарамай, айниқса, XIX ва XX асрларда рўй берган буюк ўзгаришлар ва ислохотларга дош бера олган ушбу маскан ўз тизими, таркиби ва жамият олдидан турган мажбуриятларини бажариши нуқтаи назаридан соғ омон сақланиб қолган тузилмадир. Оилани инсонлар ташкил этгани ва ундаги ҳаёт-мамотни улар ўртасидаги ўзаро муносабатлар ташкил қилишини ҳисобга оладиган бўлсак, уни соф психологик жараёнлар маскани ҳам деб аташ мумкин.

Оила – жамиятнинг ажралмас бўлаги. Бирор бир халқ, миллат ёки жамият йўқки, у ўзининг ривожланиш тарихида ва тараққиёт истиқболини белгилашда оила ва унинг атрофидаги муаммоларни, кадриятларини инобатга олмаган бўлса. Ҳар қандай истиқбол оиланинг манфаатларидан айро тасаввур қилинмайди. Зеро, ҳар бир инсон учун оила – бу умрнинг бошланиши, барча нарсаларнинг муқаддимасидир. Қолаверса, ҳар бир инсон ўз бахти ва саодатини энг аввало оиласи билан боғлайди, яъни ўз уйи, оиласида бахтли бўлган инсонгина ўзини тўлақонли бахтиёр ҳис этади.

Муаллиф

**1.1. Инсоният тарихида оила ва никоҳ институтининг
ривожланиши тарихи**

Гуруҳий никоҳдан жуфтлик никоҳигача

Тарихан оила ва никоҳ масалаларининг қандай бўлганлиги, ушбу қадриятларга олимлар ва алломаларнинг муносабатлари қандай бўлганлиги ўта муҳим ва амалий аҳамиятли ҳисобланган.

Оилавий муносабатлар тизимининг ривожланиши никоҳга кирувчилар сонининг камайиши ва никоҳ учун шерик танлаш тартибларининг қатъий белгиланиши йўналишида рўй берган.

Инсоният ижтимоий ташкил топишининг энг қадимий шакли бу *уруғ-қабил* бўлиб, у бир аёл уруғидан таркаган, матриархат зотидан келиб чиқадиган (унинг кизлари, кизларнинг фарзандлари ва уларнинг авлодлари) барча одамларни ўзида бирлаштирган. Шу тарика *уруғ* – мохиятан матриархат оила бўлиб, онанинг зотидан тарқалган барча авлодни бир-бирига чатиштириб бораверган. Бундай уруғ шаклининг сақланиб қолган андозаларидан бири руслардаги “матрешка” ўйинчоғи бўлиб, у бизга она авлодларининг ўзаро бир-бирларидан келиб чиқишини ифодалайди.

Группавий ёки гуруҳий оила – бир неча опа-сингилларнинг бошқа бир тоифа эркаклар гуруҳи билан никоҳга киришини тақозо этган. Бундай аёллар ё ўз қавмидан бўлган эркакка ёки тамоман бошқа – бегона уруғнинг вакили бўлмиш эркакка турмушга чиқиши мумкин бўлган. Лекин авлоднинг келиб чиқиши оналик уруғига боғланган, оталикни белгилаш ҳолатлари инобатга олинмаган. С. Голоднинг ёзишича (1998 й.), онадан таркаган авлодлар XIX аср охири ва XX аср бошларида ҳам кўпгина халқларда сақланиб келган.

Жуфтлик оила – алоҳида, бир-бирига унчалик яқин бўлмаган ёки мутлоқ бегона икки киши ўртасидаги никоҳни назарда тутган бўлиб, улар ўртасидаги муносабатлар ҳар доим ҳам мустаҳкам бўлмаган ва томонларнинг хоҳиш-иродасига кўра у исталган вақтда барбод бўлиши ҳам мумкин эди. Ҳозирда мавжуд бўлган оилаларда шаклан шу модел сақлаб қолинган.